

LBRIS

We know
books

Ionel GEAMBAȘU

C.S. NICOLĂESCU-PLOPȘOR

și formarea școlii arheologice de cercetare
a perioadei paleoliticului din România

CUPRINS

PREAMBUL , ...	9
INTRODUCERE	13
Metodologia cercetării	15
Istoriografie	26
Structura lucrării	27
CAPITOLUL I C.S. NICOLĂESCU-PLOPȘOR – DE LA PASIUNE LA PROFESIONALISM ÎN CERCETAREA ARHEOLOGICĂ	35
I.1. Pregătirea științifică	35
I.2. Evoluția profesională	37
I.3. C.S. Nicolăescu-Plopșor și Muzeul Regional al Olteniei 56	
I.4. C.S. Nicolăescu-Plopșor – formator de muzeografi	67
I.5. Activitatea politică	85
CAPITOLUL II C.S. NICOLĂESCU-PLOPȘOR ȘI ARHEOLOGIA PALEOLITICULUI	97
II.1. Șantiere arheologice coordonate de C.S. Nicolăescu- Plopșor	100
II.1.1. Moldova	101
II.1.2. Transilvania	105
II.1.3. Muntenia	108
II.4 Dobrogea	112
II.2 Tipul cercetărilor arheologice coordonate de C.S. Nicolăescu-Plopșor	113
II.3 Informații inedite privind rezultatele cercetărilor arheologice coordonate de C.S. Nicolăescu-Plopșor	116

II.3.1 Baia de Fier – Peștera Muierilor	116
II.3.2 Cercetările complexe Bicaz	150
II.3.3 Peșterile Curată și Spurcată de la Nandru (com. Peștișu Mic, jud. Hunedoara)	177
II.3.4. Peștera Bordul Mare – Ohaba Ponor	191
CAPITOLUL III FORMAREA DE ARHEOLOGI (SPECIALIȘTI) RELIEFATĂ PRIN CORESPONDENȚA PERSONALĂ	219
III.1. Corespondența cu diverși colaboratori, arheologi privind organizarea șantierelor arheologice în țară	223
III.1.a. Neculai Zaharia (1889-1984)	223
III.1.b. Marin Nica (1933-2014)	237
III.1.c Alexandru Păunescu (1931-2003)	244
III.1.d M. Petrescu-Dimbovița (1915-2013).	251
III.2. Corespondența legată de muzee și/sau conferințe.....	265
III.3. Corespondența personală	270
III.4. Corespondența cu arheologi specializați în cercetarea perioadei paleoliticului.....	276
III.5. Corespondența cu Ioana (Saint-Pierre).....	291
CAPITOLUL IV ROLUL INSTITUTULUI DE ARHEOLOGIE ȘI A SECTORULUI PALEOLITIC ÎN CREAREA SPECIALIȘTILOR	309
IV.1 Rolul Institutului de Arheologie și a Secției paleolitice în crearea școlii arheologice românești de cercetare a perioadei paleoliticului	309
IV.2 Activitatea publicistică a membrilor și colaboratorilor secției paleolitice din cadrul Institutului de Arheologie. 1951-1965.....	324
IV.3. Interviuri realizate cu elevii lui C.S. Nicolăescu-Plopșor.....	335

IV.3.1. Interviu Maria Bitiri, 27 august 2022	335
IV.3.2 Interviu Vasile Ursachi	354
IV.3.3 Interviu Viorel Căpitanu	359
CONCLUZII	363
BIBLIOGRAFIE.....	381
LISTĂ ANEXE	394
ANEXE.....	397

Preambul,

Prezenta lucrare, elaborată de domnul Geambașu Ionel, reprezintă teza domniei sale susținută la Universitatea „Valahia” din Târgoviște, în cadrul Școlii Doctorale, sub coordonarea subsemnatului, dr. Marian Cosac.

Subiectul, „C.S. Nicolăescu-Plopșor și formarea școlii arheologice de cercetare a perioadei paleoliticului din România”, a fost stabilit de comun acord în vara anului 2019, în etapa preliminară a înscrierii la doctorat, pe șantierul arheologic Cheile Vârghișului (jud. Harghita). În acel moment dispuneam de un număr redus de informații, cu privire la felul în care arheologul C.S. Nicolăescu-Plopșor a contribuit la formarea de specialiști în cercetarea „Epocii paleolitice”. Studiile dedicate activității acestuia nu abordau acest subiect, se axau doar pe reliefa contribuțiilor sale științifice, de o largă și variată diversitate.

C.S. Nicolăescu-Plopșor (1900-1068) este extrem cunoscut în breasla arheologilor din România prin excentricitatea sa, prin povestirile haioase și glumele sale, prin vastele sale relații sociale, prin oportunismul său politic, prin acuzele de diletantism în cercetarea arheologică, prin căutarea cu orice preț a senzaționalului și originalului, prin generozitatea sa nelimitată, prin învrăjbirea în disputele științifice... putem continua, dar nu acesta este scopul demersului de față. Indiscutabil, din punctul nostru de vedere, aspectul cel mai important al vieții sale științifice a fost reprezentat de calitatea sa asumată de formator de școală arheologică, dar, din păcate, în cercetarea istoriografică românească, acest subiect, al formatorilor de școală arheologică, este relativ absent. Interesant este că arheologii contemporani și

ulteriori magistrului acceptă la unison calitatea acestuia de formator de școală, dar în absența evidentă a demonstrării acestei afirmații.

C.S. Nicolăescu-Plopșor a influențat decisiv cercetarea arheologică a perioadei Paleoliticul, a extins cunoașterea asupra acestei perioade și a evoluat științific pe măsura acumulării de experiență, dar a știut să transmită colaboratorilor săi și pasiunea în cercetare.

Demersul autorului a fost limitat la sursele accesibile. De exemplu, nu a obținut accesul la arhiva Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan”, răspunsul a fost că nu există alte documente în afara „Carnetelor de săpături”, chiar dacă în publicații au fost utilizate informații asupra cărora se indica că au această proveniență. Din fericire, fondul de arhivă „C.S. Nicolăescu-Plopșor” de la Arhivele Naționale, Serviciul Județean Dolj, a compensat pe deplin această lipsă.

În urma analizei riguroase a fondului de arhivă „C.S. Nicolăescu-Plopșor”, aflat la Arhivele Naționale, Serviciul Județean Dolj, autorul a reliefat preocuparea permanentă a lui C.S. Nicolăescu-Plopșor de a încuraja și sprijini tinerii în dezvoltarea pasiunii pentru cercetarea arheologică, chiar din timpul studenției, în unele situații elevi.

Geambașu Ionel a reușit să acopere întreaga paletă de subiecte ce sunt cuprinse în bogata corespondență a lui C.S. Nicolăescu-Plopșor. Trebuie precizat că nu a avut la îndemână decât scrisorile primite de C.S. Nicolăescu-Plopșor, însă multitudinea acestor și organizarea lor pe expeditori au permis realizarea unei analize pertinente asupra subiectului. Corespondența cu colaboratorii săi (M. Petrescu Dâmbovița), cu colegi arheologi (N. Zaharia), cu foști elevi deveniți colaboratori (M. Nica, Al. Păunescu), este relevantă în acest sens. Trebuie precizat că fiecare dintre aceștia caută la C.S. Nicolăescu-Plopșor

sprijin în activitatea arheologică, sfaturi, îndrumare pentru viitor, toți își doresc prezența acestuia pe șantiere arheologice alături de ei, cu expertiza sa în înțelegerea perioadei Paleoliticului.

Un C.S. Nicolăescu-Ploșor „necunoscut” ne este scos în evidență din parcurgerea corespondenței, acesta fiind implicat activ, pe tot parcursul vieții, în buna funcționarea muzeelor din țară, este la curent, prin colaboratori săi, cu vastitatea de obstacolelor, administrative și umane, cu care aceștia se confruntă în cercetarea arheologică.

Demersul lui Ionel Geambașu redă memoriei prezentului arheologii formați de C.S. Nicolăescu-Ploșor, despre care nu deținem informații privind formarea inițială. Au dispărut în tăcere, fără a reliefa în timpul vieții contribuția magistrului în cunoașterea tainelor arheologiei preistorice a Paleoliticului. Ajunși în instituții muzeale la recomandarea lui C.S. Nicolăescu-Ploșor, au abandonat preocupările inițiale, prinși în vârtejul responsabilităților variate din cadrul acestora. Acești arheologi depășesc numeric pe cei ce și-au asumat formarea în preajma lui C.S. Nicolăescu-Ploșor, Florea Mogoșanu (1929-1986), Alexandru Păunescu (1931-2003), Maria Bitiri (1931-2023).

Târgoviște,
19.12.2024

dr. Marian Cosac

INTRODUCERE

C.S. Nicolăescu-Plopșor poate fi considerat o personalitate științifică complexă a secolului trecut, multilaterală, cu preocupări atât de numeroase încât este practic imposibil din punctul de vedere al orizontului larg sub care se înscriu să fie cuprinse într-o singură lucrare. Vom căuta să arătăm că C.S. Nicolăescu-Plopșor nu a fost numai un mare arheolog, istoric, animator al vieții culturale din Oltenia, folclorist, fondator de instituții, fondator de reviste sau om politic, el a fost un creator de școală arheologică.

Pe parcursul vieții sale, împărțită între multe activități, a rămas constantă dragostea pentru tot ce înseamnă „pământ și suflet oltenesc”, dragoste izvorâtă din trecutul familiei sale, după mamă, nepotul lui Dincă Schileru din Gorj și după tată, fiul lui Stan Nicolăescu din Plopșor Dolj, ambele familii cu rădăcini adânc înfipte în bogata și trainica tradiție populară din Oltenia. Încă de la vârsta de 15 ani, ca elev, a fost unul dintre devotații și permanenții colaboratori ai actualului Muzeul al Olteniei, al cărui director avea să devină mai târziu. Din această perioadă, a copilăriei, s-au conturat cele două pasiuni, etnologia și folclorul Olteniei și cea de-a doua, arheologia, care a devenit principala sa preocupare ce îi va asigura prestigiul în cercetarea arheologică. Pregătirea sa științifică a fost efectuată în cadrul Facultății de litere și filozofie din București, secția Istorie și geografie, unde a intrat în contact cu doi profesori care și-au pus amprenta și au modelat gândirea viitorului neobosit cercetător, anume Vasile Pârvan și Simion Mehedinți. De la aceștia a preluat importanța componentei antropologice în înțelegerea fenomenului istoric. După obținerea licenței cu tema „Bordeiul în Oltenia” și apoi a

doctoratului cu tema „Le paléolithique en Roumanie”, C.S. Nicolăescu-Plopșor se afirmă ca o autoritate la nivel național și european, în domeniul cercetărilor arheologice, axate în special pe perioada paleolitică.

Prin lucrarea de față, intitulată „C.S. Nicolăescu-Plopșor și formarea școlii arheologice de cercetare a perioadei paleoliticului în România”, dorim, în principal, să arătăm o componentă neabordată până acum a activității lui C.S. Nicolăescu-Plopșor și anume, crearea de specialiști, arheologi și nu numai. Întrebarea fundamentală de cercetare a tezei este „A fost C.S. Nicolăescu-Plopșor un formator de școală arheologică?”, iar pentru a răspunde cât mai concis acestei interogații a fost nevoie de o cercetare arhivistică intensă, fiind și prima lucrare bazată pe documente inedite aflate în fondul de arhivă „C.S. Nicolăescu-Plopșor”, Arhivele Naționale, Serviciul Județean Dolj.

C.S. Nicolăescu-Plopșor se înscrie în rândul personalităților care au înțeles că ideile, metodele și descoperirile sale trebuie transmise generațiilor tinere pentru a fi însușite și a prinde rădăcini printre pasionații trecutului istoric. Constituirea unui nucleu de cercetare a perioadei paleoliticului din țara noastră s-a dovedit o idee cu rezultate surprinzătoare, mult peste așteptări. Dacă până în 1950 se cunoșteau puține stațiuni paleolitice, din Transilvania mai ales, în a doua jumătate a secolului trecut descoperirile paleolitice din peșteri, adăposturi sau aer liber, terasă, s-au realizat pe întreg cuprinsul teritoriului țării.

Derivată din întrebarea de cercetare a tezei, următoarea interogație este „Care a fost rolul șantierelor coordonate de C.S. Nicolăescu-Plopșor în formarea de noi specialiști în arheologia paleoliticului?”, la care am răspuns pe larg, analizând documentele inedite legate de șantierele-școală desfășurate sub coordonarea sa. Alături de aceste șantiere-școală, cercetările arheologice de mare amploare, din zona lacului de acumulare al

hidrocentralei de la Bicaz, primele cercetări complexe organizate în țara noastră, au permis atacarea mai multor puncte în același timp, determinând atribuirea conducerii unora dintre acestea foștilor elevi, care primeau libertate deplină de lucru și decizie.

Ultima întrebare la care am încercat să oferim răspuns a fost „Care a fost rolul Institutului de Arheologie și a secției paleolitic în formarea de noi specialiști?”, iar pentru a răspunde am apelat din nou la documentele din arhive. O serie de rapoarte de activitate ale Secției paleolitice, din cadrul Institutului de Arheologie, din perioada 1951-1965, arată preocuparea permanentă a lui C.S. Nicolăescu-Plopșor pentru atragerea de tineri absolvenți și perfecționarea acestora, dar și grija constantă de atragere de noi specialiști, alături de arheologi, pentru cercetarea interdisciplinară a perioadei paleoliticului.

Metodologia cercetării

Lucrarea de față presupune un studiu asupra unui aspect ce face parte, practic, din patrimoniul cultural românesc. Orice școală arheologică, pe lângă crearea specialiștilor, fiind în felul acest un excelent instrument educațional, contribuie la transmiterea conștientizării importanței fiecărui obiectiv istoric sau arheologic, ca parte a cunoașterii propriei identități. C.S. Nicolăescu-Plopșor, el însuși un luptător al conservării istoriei locale, a știut să imprime în sufletele tinerilor din preajma sa dragostea pentru trecutul istoric al acestui teritoriu.

Pentru a răspunde întrebării și întrebărilor derivate de cercetare a studiului, metodologia lucrării îmbină investigarea sistematică a documentelor de arhivă, studiul de caz și interviul.

Analiza critică a documentelor de arhivă este esențială pentru lucrarea de față, deoarece, pentru prima dată, ne conturăm o imagine limpede asupra influenței pe care C.S. Nicolăescu-Plopșor a avut-o nu doar în știința românească, ci în

întreaga societate românească în perioada 1950-1968. Fiind prima cercetare asupra formatorului de școală C.S. Nicolăescu-Plopșor bazată pe izvoare inedite, vom regăsi trimiteri la documente de arhivă în întreg studiul, la fondul de arhivă „C.S. Nicolăescu-Plopșor”, aflat la Arhivele Naționale, Serviciul Județean Dolj.

Analiza critică a izvoarelor istorice și, în cazul nostru, a documentelor de arhivă, reprezintă o metodă fundamentală de cercetare în domeniul istoriei, folosită pentru a evalua și interpreta sursele istorice cu obiectivitate și discernământ. Această metodă se bazează pe abordarea critică a informațiilor furnizate de izvoarele istorice, având în vedere multiple aspecte pentru a asigura o înțelegere cât mai corectă și completă a trecutului. Analiza critică a documentelor de arhivă este un proces esențial în cercetarea istorică, ajutând la obținerea de informații precise și la evitarea erorilor interpretative. Documentele de arhivă pot oferi perspective valoroase asupra trecutului, dar trebuie abordate cu atenție și respect pentru autenticitatea și contextul lor. În contextul analizei critice a izvoarelor istorice, am fost atent la documentele în care orice prejudecată, părere sau distorsiune subiectivă care poate influența modul în care autorul interpretează sau prezintă evenimentele sau informațiile. Tocmai de aceea am folosit acele documente în care nu era pusă la îndoială obiectivitatea și credibilitatea sursei și în felul acesta am evitat o reprezentare incorectă sau părtinitoare a trecutului.

Fiecare document din fondul de arhivă „C.S. Nicolăescu-Plopșor”, aflat la Craiova a fost trecut printr-un filtru, parcurgând pașii esențiali în analiza unui document de arhivă: identificarea documentului, contextul istoric, autoritatea și proveniența, scopul și publicul țintă, conținutul documentului,

limbaj și stil, starea fizică și autenticitatea, relaționarea cu alte surse, evaluarea subiectivității, interpretarea și analiza.

Aplicând aceste principii de analiză am putut identifica numeroase informații inedite care sunt, în fapt, coloana vertebrală a acestei lucrări.

Metoda studiului de caz aplicată în lucrare este o abordare de cercetare care implică studierea atentă și detaliată a cercetării arheologice în cadrul unor șantiere-școală conduse de C.S. Nicolăescu-Plopșor, în scopul înțelegerii mai profunde a contextului, cauzelor și efectelor acestuia. Această metodă se concentrează pe detaliile și particularitățile unui subiect istoric limitat, cu scopul de a extrage învățăminte și de a contribui la înțelegerea mai largă a istoriei.

Iată câteva caracteristici și aspecte importante ale metodei studiului de caz aplicate în analiza noastră:

1. Focalizare asupra detaliilor: Cercetarea în cadrul metodei studiului de caz se concentrează pe aspecte specifice și detalii ale subiectului analizat. Aceasta presupune adunarea și analiza unor cantități mari de informații despre subiect, pentru a dezvolta o înțelegere profundă.
2. Context istoric și social: Un aspect important al metodei studiului de caz în istorie este plasarea subiectului în contextul istoric și social mai larg. Aceasta implică investigarea condițiilor politice, sociale, culturale și economice ale vremii în care a avut loc cercetarea arheologică.
3. Utilizarea de surse multiple: Pentru a completa imaginea subiectului am folosit sursele găsite în cadrul fondurilor de arhivă, materialelor publicate în timpul săpăturilor arheologice, precum și informațiile obținute din istoria orală, prin interviuri.

4. Analiză și interpretare: După colectarea datelor și informațiilor relevante, am analizat și interpretat subiectul pentru a dezvolta o înțelegere mai profundă a acestuia. Acest proces a implicat construirea de ipoteze, evaluarea impactului și relevanței subiectului pentru cercetarea arheologică românească.
5. Generalizarea și contribuția la înțelegerea istorică: Chiar dacă studiul de caz se concentrează pe un subiect restrâns, rezultatele acestuia pot avea implicații mai largi și pot contribui la înțelegerea generală a arheologiei și a formării de specialiști în arheologie.

Metoda studiilor de caz a fost folosită în capitolul al doilea, în care am analizat șantierele școală coordonate de C.S. Nicolăescu-Plopșor (Baia de Fier – Peștera Muierilor, Cercetările complexe Bicz, Peșterile Curată și Spurcată de la Nandru (com. Peștișu Mic, jud. Hunedoara), Peștera Bordul Mare – Ohaba Ponor), punând accentul pe participanții la aceste campanii, pe rapoartele și studiile inedite realizate de aceștia, pe achiziția de cunoștințe a participanților. Informațiile au fost culese din documentele de arhivă, fiind completate cu informațiile din corespondență, întotdeauna comparate cu informațiile publicate deja, tocmai pentru a evita capcana repetării informațiilor editate.

Metoda interviului folosită în cercetarea noastră constă în colectarea de informații istorice și obținerea de mărturii directe de la persoanele care l-au cunoscut și au colaborat cu C.S. Nicolăescu-Plopșor. Am considerat interviurile extrem de importante pentru stabilirea aspectelor ce țin de tema cercetării mele și am avut grijă să fie gestionate cu atenție și abordate cu metode riguroase de cercetare. Iată câteva motive pentru care interviurile le consider valoroase în studiul nostru:

1. Perspectiva martorilor oculari: Interviurile cu martorii oculari sau cu persoane care au fost direct implicate în

cercetarea arheologică sub conducerea lui C.S. Nicolăescu-Plopșor oferă o perspectivă unică și autentică asupra acelor evenimente. Acești martori pot furniza detalii specifice, amintiri personale și povești care nu se găsesc în sursele scrise.

2. Vin în completarea surselor scrise: Interviuurile m-au ajutat la completarea și corectarea informațiilor din sursele scrise. Ele au evidențiat aspecte care au fost trecute cu vederea sau subreprezentate în documentele istorice scrise.
3. Înțelegerea experiențelor individuale și colective: Interviuurile au ajutat la înțelegerea experiențelor individuale și colective ale oamenilor în timpul activității arheologice. Ele evidențiază impactul personal, emoțional și social al acestor experiențe și ajută la recuperarea istoriei orale.

Am întâmpinat și probleme în realizarea acestor interviuri ca subiectivitatea interlocutorilor, efectul timpului, dar și perioada pandemică ce a impus ca unele interviuri să se desfășoare telefonic.

Metoda interviului, specifică istoriei orale, am aplicat-o în ultima parte a lucrării, în ultimul capitol, tocmai pentru a nu ne limita la expunerea faptelor, am vrut să mergem și la latura umană a arheologie, la experiențele personale, cele pe care nu le poți deduce dintr-un raport de săpătură, de exemplu.

Așadar, din punct de vedere metodologic, lucrarea se axează pe o analiză mixtă, atât calitativă, cât și cantitativă, care aduce o imagine completă asupra subiectului și aduce o justificare sintagmei „formator de școală arheologică” alăturată numelui C.S. Nicolăescu-Plopșor. Principalul deziderat pe care l-am avut în vedere de fiecare dată a fost acela al înțelegerii și cuprinderii faptelor, nu doar al expunerii lor. În afara narațiunii istorice